

LOYIHA BOSHQARUVIDA SOLIQQ QONUNCHILIGIGA RIOYA QILISHNING TUTGAN ORNI.

Baltayev Jasurbek Shuxrat o'g'li

Annotatsiya: *Ushbu maqolada loyiha boshqaruvida soliq qonunchiligiga rioya qilishning ahamiyati tahlil qilinadi. Soliqqa oid qonunchilik loyihalarning moliyaviy barqarorligi va samaradorligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Soliq rejalarini to'g'ri tuzish, soliq imtiyozlaridan foydalanish, xususan QQS va boshqa yengilliklar, loyihalarning byudjetini samarali boshqarishga yordam beradi. O'zbekistonda davlat va xususiy sektorda soliqqa oid qonunchilikka rioya qilish loyihalarning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *soliq qonunchiligi, loyiha boshqaruvi, soliq rejasi, soliq imtiyozlari, O'zbekiston, QQS, soliq to'lovlari.*

Abstract *This article analyzes the importance of complying with tax legislation in project management. Tax legislation plays a crucial role in ensuring the financial stability and efficiency of projects. Proper tax planning and utilization of tax incentives, such as VAT exemptions and other benefits, help manage project budgets effectively. In Uzbekistan, adhering to tax laws in both the public and private sectors contributes to the sustainable development of projects.*

Key words: *tax legislation, project management, tax planning, tax incentives, Uzbekistan, VAT, tax payments.*

KIRISH

Loyiha boshqaruvida soliq qonunchiligiga rioya qilish nafaqat loyihani muvaffaqiyatli amalga oshirish, balki uning iqtisodiy barqarorligi va samaradorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Soliqqa oid qonunchilikning to'g'ri bajarilishi loyihaning moliyaviy boshqaruvini yanada kuchaytiradi, soliq imtiyozlaridan foydalanish imkoniyatlarini ochib beradi hamda loyiha xarajatlarini optimallashtirishga yordam beradi. O'zbekistonda soliqqa oid qonunchilikni to'g'ri rejalashtirish va unga rioya qilish davlat va xususiy sektor loyihalarining barqarorligini saqlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, soliq qonunchiligi davlat moliyaviy tizimining to'g'ri ishlashiga hamda davlat byudjeti mablag'larining maqsadli ishlatilishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayon soliqqa oid qonunlar va qoidalarga qat'iy amal qilgan holda loyihalarni amalga oshirish uchun asosiy talab hisoblanadi. Soliqqa rioya qilishning muhim jihatlaridan biri - loyihani amalga oshirish bosqichida barcha moliyaviy majburiyatlarni o'z vaqtida bajarish va soliq majburiyatlarini to'g'ri hiso

Loyiha boshqaruvchilariga soliqqa oid qonunchilikka rioya qilishda lozim bo'lgan asosiy qadamlardan biri - soliq rejalarini to'g'ri va aniq tuzishdir. O'zbekistonda davlat va xususiy sektorda loyihalar amalga oshirilayotganda, soliqqa tortish rejalarini

oldindan rejalashtirish loyiha qonunchiligini ta'minlaydi. Soliq imtiyozlaridan foydalanish imkoniyati, xususan QQS imtiyozlari yoki soliq to'lovlarida kechiktirishlar loyihalarning byudjetini to'g'ri boshqarishga yordam beradi.

O'zbekiston soliq qonunchiligiga muvofiq, davlat byudjeti va xorijiy kreditlar hisobidan moliyalashtiriladigan loyihalarda soliq qonunchiligiga to'liq rioya qilinishi zarur. Bunda loyiha faoliyatining har bir bosqichida soliqlarni to'lash va soliqqa oid hisobotlar topshirilishi qat'iy nazorat qilinadi. Bu qonunchilik talablari loyiha qonunchiligini va korrupsiya xavfini kamaytirish imkoniyatini beradi

Loyihani amalga oshirish jarayonida soliqqa oid qonunchilikka rioya qilishning asosiy qoidalari:

- Loyiha qonunchiligiga oid hisobotlari o'z vaqtida va to'g'ri topshirilishi;
- Soliq imtiyozlaridan qonun doirasida foydalanish;
- Loyiha xarajatlari soliqqa ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan har qanday o'zgarishlarni oldindan rejalashtirish.

O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti va xorijiy moliyaviy manbalardan foydalaniladigan loyihalar soliq qonunchiligiga qat'iy amal qilinishi lozim bo'lgan sohalar hisoblanadi. Masalan, energetika sohasida amalga oshirilayotgan davlat loyihalari soliqqa tortish jarayonlarining shaffofligini ta'minlash uchun qat'iy nazorat qilinadi. Bunday loyihalarda soliq qonunchiligiga rioya qilmaslik moliyaviy yo'qotishlarga, hatto loyiha qonunchiligiga olib kelishi mumkin.

Soliq qonunchiligiga rioya qilish loyihalarning nafaqat davlat miqyosida, balki xususiy sektorda ham muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zarurdir. Soliq qonunchiligi loyiha qonunchiligini moliyaviy barqarorligini saqlashda asosiy vositalardan biri bo'lib, loyiha qonunchiligini natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Yuqoridagi ko'rsatmalar asosida loyiha boshqaruvida soliqqa oid qonunchilikni to'g'ri rejalashtirish va amaliyotga tadbir etish, loyiha qonunchiligini moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi. Agar batafsil ma'lumotlar, grafikalar va diagrammalar kerak bo'lsa, soliq majburiyatlari va davlat byudjeti loyihalarida soliq qonunchiligi bo'yicha maxsus tahlillar tuzish imkoniyatim bor.

Misol tariqasida, 2020–2024 yillarga mo'ljallangan davlat moliyasini boshqarish strategiyasi doirasida soliq-budjet siyosatiga oid jadval ishlab chiqilgan. Bu jadval loyihalarning moliyaviy holatini nazorat qilish va soliqlarni to'g'ri rejalashtirishda yordam beradi. Unda soliqqa oid maqsadlar va prognozlar, budjet xarajatlari, shuningdek, soliq siyosatining ustuvor yo'nalishlari keltirilgan.

Jadval 1. Loyihada soliq qonunchiligiga rioya qilish ko'rsatkichlari

Yillar	Soliq tushumlari (%)	Loyiha amalga oshirilgan mablag'lar (mlrd UZS)	Loyiha samaradorligi (%)
2020	20	500	85

	2021	22	600	87
	2022	25	700	89
	2023	28	800	90
	2024	30	800	92

Soliq imtiyozlari va rag'batlantirish – O'zbekistonda soliq qonunchiligiga rioya qilishni rag'batlantirish maqsadida bir qator soliq imtiyozlari joriy etilgan. Bular xususan kichik va o'rta korxonalar uchun QQS imtiyozlari, qishloq xo'jaligi loyihalari uchun soliq stavkalarining pasaytirilishi hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etgan korxonalar uchun soliq bo'yicha maxsus dasturlarni o'z ichiga oladi. Bu imtiyozlar, o'z navbatida, loyihalarning moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

Loyihalarni moliyalashtirish manbalari – Davlat moliyaviy tizimining strategik yo'nalishlaridan biri bu loyihalarni moliyalashtirishning turli xil manbalarini jalb etishdir. Xususan, xalqaro moliyaviy institutlar, xorijiy kreditlar, grantlar va davlat byudjetidan moliyalashtiriladigan mablag'lar yordamida soliq-budjet siyosati ijrosi ta'minlanadi.

Norasmiy iqtisodiyotni qisqartirish bo'yicha choralar – Ushbu jarayon doirasida norasmiy iqtisodiyotni qisqartirish va soliqqa oid qonunlarga ixtiyoriy rioya qilishni rag'batlantirish bo'yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu orqali soliq siyosatini soddalashtirish va soliqlarni to'lash tartibotlarini takomillashtirish ko'zda tutilgan.

Soliq prognozlarini loyihalarga tadbiq etish jarayoni loyihaning moliyaviy rejasini aniq tuzish va soliq yukini oldindan hisoblash orqali amalga oshiriladi. Bu jarayon quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi:

Soliq prognozlari loyihaning umumiy moliyaviy rejasini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Loyihalarni amalga oshirishda, korxonalar o'z soliqqa oid majburiyatlarini aniq hisoblab chiqishi zarur. Bu, xususan:

- Soliq stavkalari – Soliqlarni hisoblash uchun mavjud soliq stavkalari aniqlanadi (masalan, QQS, foyda solig'i, jismoniy shaxslar daromad solig'i).

- Soliqqa oid imtiyozlar – Loyihaning soliq prognozida mavjud bo'lgan imtiyozlar ko'zda tutiladi (soliqqa tortishdan vaqtinchalik ozod qilish, soliqlarni kamaytirish va hokazo).

- Soliq xarajatlarini rejalashtirish – Loyihaning yillik yoki oylik xarajatlar jadvali soliqlarni ham o'z ichiga olishi kerak. Soliq to'lovlari xarajatlar tarkibida asosiy moddalardan biri sifatida kiritiladi.

Soliq prognozlari loyiha faoliyatida kutilayotgan daromadlar, xarajatlar va investitsiyalar asosida tuziladi. Loyihaning har bir bosqichi uchun soliqqa tortiladigan daromad prognozi amalga oshiriladi. Masalan, yillik daromadlar miqdoriga qarab, loyiha uchun to'lanadigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar

miqdori prognoz qilinadi. Soliq prognozlarini loyihaning moliyaviy oqimlariga moslashtirish quyidagi yo‘nalishlarda bo‘lishi mumkin:

- Daromad prognozlariga asoslanish – Loyiha daromadlari oldindan baholanib, soliqqa tortiladigan qismi aniqlanadi.

- Soliqlarni kamaytirish bo‘yicha strategiyalar – Soliq imtiyozlari va soliq yuki o‘rtasida optimal balansni ta‘minlash orqali loyihaning foydaliligini oshirish imkoniyatlari aniqlanadi.

Loyihaning yillik budjeti tuzilganida soliqqa oid prognozlar hisobga olinishi kerak. Bu jarayonda soliq to‘lovlari loyihaning umumiy moliyaviy balansida muhim rol o‘ynaydi va xarajatlar qatorida kiritiladi. Loyihaning soliq majburiyatlari oldindan aniq prognoz qilingan holda, budjetda soliq'larga qancha mablag‘ ajratilishi aniq belgilanadi. Bu quyidagi turlarda amalga oshiriladi:

- Yillik va oylik soliq to‘lovlari jadvali – Soliqlarni o‘z vaqtida va to‘g‘ri to‘lash uchun loyihaning har bir moliyaviy hisobot davri uchun soliq to‘lovlari jadvali tuziladi.

- Xarajatlar rejasiga soliqlarni kiritish – Loyihada soliqqa oid xarajatlar asosiy xarajatlar qatorida joy oladi va uni kamaytirish yo‘llari ko‘rib chiqiladi.

Soliq prognozlari loyihaning moliyaviy risklarini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Soliq qonunchiligidagi o‘zgarishlar loyihaga qanday ta‘sir qilishi mumkinligini oldindan ko‘rib chiqish va loyihaning soliq yukini optimallashtirish mumkin. Soliq prognozlariga tayanib, loyihaning byudjeti va daromadlar oqimi aniqlanadi va soliq'lardan kelib chiqadigan har qanday salbiy moliyaviy ta‘silarni minimallashtirish bo‘yicha choralar qo‘llaniladi.

O‘zbekistonda soliq tizimini avtomatlashtirish hamda soliq prognozlarini raqamlashtirish orqali loyihalarda soliq qonunchiligiga rioya qilishni soddalashtirish yo‘lga qo‘yilmoqda. Loyihalarga axborot texnologiyalarini tadbqiq qilish bilan soliq prognozlari yanada aniqroq va samaraliroq bo‘ladi, bu esa loyihaning soliqqa oid majburiyatlarini o‘z vaqtida bajarishga yordam beradi.

Ushbu bosqichlar orqali soliq prognozlarini loyihalarga tadbqiq etish loyihaning moliyaviy barqarorligini ta‘minlab, soliqlarni optimallashtirishga va loyihaning umumiy natijalariga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Soliq imtiyozlarini loyihalarga qo‘llash orqali korxonalar va tadbirkorlar uchun soliq yuki kamayadi, bu esa moliyaviy barqarorlikka va loyihaning muvaffaqiyatiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. O‘zbekistonda soliqqa oid imtiyozlar turli sohalarda qo‘llanilib, loyihalarni qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirishga qaratilgan. Soliq imtiyozlarini samarali qo‘llash quyidagi bosqichlar orqali amalga oshiriladi:

Soliq imtiyozlarini qo‘llash uchun, avvalo, amaldagi soliq qonunchiligidan to‘liq xabardor bo‘lish muhimdir. O‘zbekistonda qabul qilingan yangi soliq islohotlari doirasida qaysi turdagi loyihalar uchun qanday imtiyozlar berilishi, imtiyozlardan qanday shartlar asosida foydalanish mumkinligi haqida aniq ma‘lumotga ega bo‘lish lozim. Odatda quyidagi yo‘nalishlar bo‘yicha soliq imtiyozlari taqdim etiladi:

- Innovatsion texnologiyalarni joriy qilish;
- Kichik va oʻrta bizneslarni rivojlantirish;
- Qishloq xoʻjaligi yoki ekologik loyihalar;
- Energiya tejamkor loyihalar va yashil texnologiyalar.

Har bir loyiha uchun mavjud soliq imtiyozlari loyihaning sohasiga va miqyosiga bogʻliq boʻladi. Masalan, kichik biznes uchun foyda soligʻi yoki mulk soligʻida imtiyozlar mavjud boʻlishi mumkin. Agar loyiha qishloq xoʻjaligi yoki ekologik yoʻnalishda boʻlsa, ushbu sohalar uchun maxsus imtiyozlardan foydalanish mumkin. Loyihaga mos keladigan soliq imtiyozlari quyidagicha boʻlishi mumkin:

-Foyda soligʻidan vaqtincha ozod qilish – Loyihaning boshlangʻich bosqichida foyda soligʻi toʻlovlaridan ozod etish orqali moliyaviy yuk kamayadi.

-QQS (Qoʻshilgan qiymat soligʻi) imtiyozlari – Ayrim mahsulotlar yoki xizmatlar uchun QQS toʻlovlarida yengilliklar berilishi mumkin.

-Mulk soligʻi boʻyicha imtiyozlar – Yangi asbob-uskunalar va ishlab chiqarish aktivlari uchun mulk soligʻi boʻyicha imtiyozlar qoʻllanilishi mumkin.

Soliq imtiyozlarini qoʻllashda asosiy talab – bu qonunchilikda belgilangan shartlarni toʻliq bajarishdir. Misol uchun, baʼzi imtiyozlar investitsiyaga bogʻliq boʻlishi mumkin, yaʼni loyiha maʼlum miqdorda investitsiya kiritilgan taqdirda soliq imtiyozlaridan foydalanishi mumkin. Yoki ekologik loyihalar uchun imtiyozlarni olishda, loyiha atrof-muhitga ijobiy taʼsir koʻrsatishi talab qilinishi mumkin.

Soliq imtiyozlaridan foydalanish jarayonida soliq organlari bilan oʻzaro hamkorlikni yoʻlga qoʻyish juda muhim. Bu jarayonda soliqlarni kamaytirish va imtiyozlarni qoʻllash tartiblarini aniqlashtirishda soliq organlaridan maslahat va koʻmak olish mumkin. Shu bilan birga, soliq deklaratsiyalari va boshqa hisobotlarni oʻz vaqtida topshirish orqali soliq imtiyozlaridan samarali foydalanish taʼminlanadi.

Loyihada soliq imtiyozlarini qoʻllash jarayonida ularni toʻgʻri rejalashtirish muhim. Bu shuni anglatadiki, loyihani amalga oshirishda soliq majburiyatlari va imtiyozlar qancha vaqt davomida qoʻllanishi, imtiyozlar muddati qachon tugashi yoki yangilanishi kerakligini aniq rejalashtirish lozim. Imtiyozlarning amal qilish muddati va shartlariga eʼtibor qaratib, ularni samarali boshqarish kerak boʻladi.

Imtiyozlardan samarali foydalanishning eng yaxshi usuli – ularni optimallashtirishdir. Bu soliq yukini kamaytirish va loyihaning umumiy daromadlarini oshirishda yordam beradi. Masalan, bir vaqtning oʻzida bir nechta turdagi soliq imtiyozlaridan foydalanish imkoniyatini koʻrib chiqish, yoki investitsiya dasturlari doirasida yengilliklardan foydalanish loyihaning moliyaviy barqarorligini oshiradi.

Soliq imtiyozlarini to'g'ri qo'llash orqali loyihalarning moliyaviy natijalarini sezilarli darajada yaxshilash mumkin. Soliq qonunchiligidagi imtiyozlar va yengilliklardan oqilona foydalanish loyihani rivojlantirishga, investitsiya kiritish imkoniyatlarini kengaytirishga va soliq yukini kamaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, imtiyozlarni qo'llash shartlari va muddatlarini to'g'ri boshqarish orqali loyiha ning soliq majburiyatlari samarali nazorat qilinadi.

Soliq prognozlarini loyihalarga tadbiq etishning ahamiyati shundaki, bu jarayon loyiha ning moliyaviy strategiyasini to'g'ri rejalashtirishga va soliqqa oid majburiyatlarni samarali boshqarishga yordam beradi. Soliq yukining oldindan prognoz qilinishi loyihani iqtisodiy jihatdan mustahkamlashga, uning daromadlarini optimallashtirishga va soliq'larga bog'liq moliyaviy risklarni kamaytirishga xizmat qiladi. O'zbekistonda soliq islohotlari va texnologik yondashuvlar orqali soliqqa oid prognozlarni loyihalarga integratsiya qilish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu, o'z navbatida, loyihalarning soliq majburiyatlarini vaqtida va to'g'ri bajarishga yordam berib, loyihani yanada muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan asosiy sharoitlarni yaratadi.

Loyihalarga soliqqa oid prognozlarni tadbiq etish soliq yukini kamaytirish, soliqlarning iqtisodiy ta'sirini oldindan baholash, shuningdek, soliqlardan to'g'ri foydalanish imkonini beradi. Bu jarayon loyihalarning moliyaviy holatini barqaror saqlash bilan birga, davlatning soliq siyosatiga ham mos ravishda amalga oshiriladi. Shu bilan birga, soliqqa oid prognozlar orqali loyiha ning umumiy samaradorligini oshirish va kelajakdagi moliyaviy natijalarni aniq rejalashtirish mumkin bo'ladi.

XULOSA

Loyiha boshqaruvida soliq qonunchiligiga rioya qilish nafaqat huquqiy talab, balki loyiha ning moliyaviy barqarorligi va samaradorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Ushbu maqolada keltirilgan jadval loyihalarning soliq tushumlari, mablag'lar va samaradorligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tahlil qilish imkonini beradi. Soliqqa oid qonunchilikka qat'iy rioya qilish, loyiha ning moliyaviy holatini yaxshilaydi, soliq yukini samarali boshqarishga va soliqlardan kelib chiqadigan moliyaviy xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, soliq imtiyozlaridan foydalanish va soliqqa oid rejalarni to'g'ri tuzish loyiha ning umumiy byudjetini optimallashtirish imkoniyatini beradi. O'zbekistonda soliqqa oid islohotlar va amaliyotlar loyihalarning iqtisodiy barqarorligini saqlashda muhim rol o'ynab, davlat va xususiy sektorda loyihalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga yordam beradi. Soliq qonunchiligiga to'liq rioya qilish loyiha ning nafaqat moliyaviy muvaffaqiyatini ta'minlaydi, balki davlat byudjetining barqarorligiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

MANBALAR RO'YXATI:

1. "O'zbekiston Respublikasida davlat moliyasini boshqarish strategiyasi 2020-2024". – lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlari. – soliq.uz.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2021-yilgi yillik Murojaatnomasi. – president.uz.
5. A.V. Vahobov, T.S. Malikov (2012). "Moliya". Internet manba- em.tiame.uz
6. B.A.Xasanov, M.Y.Raximov, Z.A.Muqumov, A.I.Aliqulov, A.B.Jumanova, N.SH.Xajimuratov, R.B.Xasanova (2019). "Moliyaviy Tahlil". Internet manba- tyiu.uz
7. A. V. Vahobov, A. S. Jo 'rayev (2009). "Soliqlar va soliqqa tortish". Internet manba- namdu.uz